

Het examen van 2006

Gebruik bron 2.

- 2p 5 ☐ Leg uit:
- dat de bron een veroordeling is van de militaire strategie van president Johnson;
 - (zonder bron) welke strategie Kissinger als minister later zelf volgt.

bron 2

In 1969 schrijft Henry Kissinger, de latere minister van Buitenlandse Zaken onder president Nixon, over de Vietnamoorlog

- 1 De Noord-Vietnamezen en de Vietcong, die in hun eigen land vochten, hoefden, nu de
- 2 Amerikanen oorlogsmoe waren, niet veel meer te doen dan hun troepen op peil houden om
- 3 de bevolking in bedwang te houden. Wij vochten een militaire oorlog; onze tegenstanders
- 4 vochten een politieke oorlog. Wij zochten fysieke uitputting; onze tegenstanders waren uit
- 5 op onze psychische uitputting. Wat we uit het oog verloren, was een van de hoofdregels van
- 6 iedere guerrillaoorlog: de guerrilla wint als hij niet verliest. Een gewoon leger verliest als
- 7 het niet wint.

- 1p 7 ☐ Welke politieke reden heeft Nixon om geen poging te doen de jongeren voor zich te winnen?

In juli 1971 begon Henry Kissinger in Beijing besprekingen met de Chinese partijleiders. In zijn memoires concludeert Kissinger dat er bij deze gesprekken veel op het spel stond. Indien de conferentie mislukt was, had dit – aldus Kissinger – geleid tot:

- 1 isolement van China;
- 2 een hardere opstelling van de Sovjet-Unie in de Koude Oorlog;
- 3 schade voor de Verenigde Staten, bij de terugtocht uit Vietnam.

- 6p 8 ☐ Leg per punt uit waardoor dit een gevolg kon worden van het mislukken van de Chinees-Amerikaanse onderhandelingen.

In 1967 weigerde de op dat moment wereldberoemde zwarte bokser Cassius Clay dienst. Hij wilde niet naar Vietnam gestuurd worden want: "I ain't got no quarrel with them VietCong. No VietCong ever called me a nigger" (Ik heb geen ruzie met die lui van de Vietcong. Geen Vietcong-strijder heeft mij ooit een nikker genoemd). Cassius Clay geeft met zijn uitspraak uiting aan een mening die bij veel zwarte burgers leefde.

- 2p 11 ☐ Leg uit wat die mening was en waarop die was gebaseerd.

VWO

'Wel heel veel kennis en deugd'

Ik geloof dat voor de meeste kandidaten het examen op maandag 22 mei met geschiedenis begon. Je weet nooit wat dat kan betekenen: onderschatting, overschatting? Uiteindelijk doen ze zo'n examen maar één keer en pas na zo'n eerste dag weten ze echt hoe het er aan toe gaat.

Het schoolexamen over Vietnam was uitstekend gemaakt, de stemming was navenant. Bij het schoolexamen over Kind en Burger werd ronduit slecht gescoord. Het onderwerp – u zult het niet vreemd vinden dat te lezen – boeide hen minder en na Vietnam was er een houding van: dat doen we wel even. Dat verklaart een hoop. Dus was ik extra nieuwsgierig naar het centraal examen en hoe ze het er vanaf zouden brengen.

De indruk bij vluchtig doorkijken van de vragen in de aula was: dit is goed te maken. Maar toen ik echt begon, ging ik twijfelen bij sommige vragen. Met name die over Nixon.

Bij het nakijken bleek het gelukkig allemaal mee te vallen. Toch waren er ook dit jaar een aantal merkwaardige vragen in het examen opgenomen en vooral ook vreemde antwoorden in het correctievoorschrift.

Op het eerste deel van vraag 5, over de veroordeling van de militaire strategie van Johnson, kan ook een heel ander antwoord gegeven worden dan wat in het correctievoorschrift staat. Zuiver afgaande op bron 2 – en dat moesten de kandidaten – kun je ook redeneren dat Johnson militair alles uit de kast had moeten halen, omdat de strategie van de beperkte oorlog niet werkte. Dat was echter niet de conclusie die Kissinger trok; als de examenmakers die hadden willen weten, hadden ze daar ook expliciet naar moeten vragen.

Het enige juiste antwoord op vraag 7, waarom Nixon geen poging deed om jongeren van de protestgeneratie voor zich te winnen, staat niet in het correctievoorschrift. Nixon had genoeg aan de stemmen van de *silent majority*. Iedere toenadering tot de hippies – er van uitgaande dat Nixon dat zelf gewild zou hebben en dat was dus niet het geval – zou hem van zijn achterban vervreemd hebben en dat zou zijn politieke dood betekenen. Een a-historische vraag, ook al was ze maar voor een punt.

Vraag 8, over Kissingers driehoeksdiplomatie, was pittig, maar eigenlijk ook niet historisch, want ze kende een hoog 'wat als' gehalte. Dat is leuke *Spielerei* aan tafel, in de kroeg, of in de klas, maar dan eindigen we zo'n gesprek toch altijd met de opmerking dat échte historici niet aan dit soort speculaties mogen doen. Maar blijkbaar mag het volgens de examenmakers wel.

Bij vraag 11, over het standpunt van – toen nog – Cassius Clay over de oorlog en waarop dat gebaseerd was, wordt twee keer naar hetzelfde gevraagd. Dat is onzorgvuldig formuleren.

Opdracht 12, over continuïteit of verandering in het Vietnam-beleid van vier Amerikaanse presidenten, was een gemiste kans. Dit was geen betoog, maar een invuloefening. En de kandidaten konden door bijvoorbeeld steeds domino-theorie of containment op te schrijven wel heel gemakkelijk aan vier punten komen. In de conclusie hoefden ze volgens het correctievoorschrift bovendien niet terug te komen op de hoofdvraag. Merkwaardig, want dat is toch hetgeen we onze leerlingen – en niet alleen in de geschiedenisles – leren. Mijn leerlingen haalden in ieder geval heel makkelijk een hoop punten met deze opdracht.

Om het antwoord op vraag 16 te kunnen geven – het antwoord van het correctievoorschrift – hadden de kandidaten niets aan de bijbehorende bron 5. Dat is verwarrend: er wordt iets gevraagd wat niet in de bron staat.

Overigens was de opvatting dat kennis tot deugd zou leiden volgens de stofomschrijving ook goed en dat stond wel in de bron. Dus dat heb ik maar goed gerekend, hoewel het niet in het correctievoorschrift stond.

Stel: het is 1980 en je bent ambtenaar van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken. Je krijgt de opdracht een analyse te maken van de Amerikaanse politiek in Zuidoost-Azië tussen 1954 en 1975. Vier presidenten speelden daarbij een rol. In je stuk gebruik je telkens een passende uitspraak van de presidenten Eisenhower, Kennedy, Johnson en Nixon. Je geeft je analyse de titel *Continuïteit of verandering*.

15p 12 □ Schrijf deze analyse aan de hand van de aanwijzingen A tot en met E. Neem voor de leesbaarheid de cursieve kopjes en de titel over.

Continuïteit of verandering
A De periode Eisenhower

President Eisenhower op een persconferentie, 7 april 1954: "Er is een rij dominostenen, je stoot de eerste om, en het is zeker dat de laatste vervolgens heel snel ook zal omvallen."

Noem:

- twee gebeurtenissen in Zuidoost-Azië naar aanleiding waarvan Eisenhower deze uitspraak heeft gedaan;
- twee voorbeelden van het beleid van de regering Eisenhower in Zuidoost-Azië om hier 'de dominostenen overeind te houden'.

B De periode Kennedy

President Kennedy in een televisie-interview, september 1963: "Ik denk dat de oorlog alleen gewonnen kan worden als de regering (van Zuid-Vietnam) zich veel meer inspant om de steun van het volk te winnen. Het is uiteindelijk hun oorlog. Zij moeten hem winnen of verliezen."

- Ga na in welk opzicht er sprake is van continuïteit en in welk opzicht van verandering in het beleid van Kennedy ten opzichte van zijn voorganger; licht de verandering in het beleid met een voorbeeld toe.

C De periode Johnson

President Johnson in 1964: "Ik zag bommen als politieke middelen om over vrede te onderhandelen. Aan de ene kant konden onze vliegtuigen en bommen worden gebruikt om het Zuiden gerust te stellen (...) Aan de andere kant konden onze bommen worden gebruikt om het Noorden te slaan."

- Geef met een kernwoord een korte typering van het Amerikaanse beleid in Zuidoost-Azië onder Johnson.
- Ga daarbij na in welk opzicht er sprake is van continuïteit en in welk opzicht van verandering ten opzichte van het beleid van zijn voorganger; licht de verandering in het beleid met een voorbeeld toe.

D De periode Nixon

President Nixon in een rede voor de televisie, 23 januari 1973: "Laten wij - nu we een eervol verdrag hebben gesloten - er trots op zijn dat Amerika niet een vrede heeft gesloten die de bondgenoten heeft verraden (...) En laten we trots zijn op degenen die zich opofferden, die hun levens gaven opdat het volk van Zuid-Vietnam in vrijheid kan leven en de wereld in vrede."

- Geef met een kernwoord een korte typering van het Amerikaanse beleid in Zuidoost-Azië onder Nixon.
- Ga daarbij na in welk opzicht er sprake is van continuïteit en in welk opzicht van verandering ten opzichte van het beleid van zijn voorganger; licht de verandering in het beleid met een voorbeeld toe.

E Continuïteit of verandering

Je sluit je analyse af met een conclusie over het Amerikaanse beleid in Zuidoost-Azië, waarbij je óf vanuit de continuïteit óf vanuit de verandering in het beleid aangeeft welke les daaruit getrokken kan worden. Verwerk in je conclusie allereerst de ontwikkeling in Vietnam in 1975.

Gebruik bron 5.

Het Zeeuwsch Genootschap is een echte vertegenwoordiger van de *Nederlandse Verlichting*.

2p 16 □ Toon dit aan.

bron 5

In 1778 schrijft het Zeeuwsch Genootschap der Wetenschappen een prijsvraag uit over de vraag: "Welke verbeteringen hebben de openbare scholen, ter meerdere beschaving van onze natie, nodig?" H.J. Krom, predikant in Middelburg, krijgt de hoofdprijs. In zijn bijdrage bespreekt hij uitgebreid de toestand van het bestaande onderwijs

- 1 De inrichting van ons schoolwezen is overal niet zodanig als men in een eeuw, waarin de
- 2 gelegenheid tot het bekomen en vermeerderen van kundigheden zich zo overvloedig
- 3 voordoet, wel zoude wensen (...) Het kan niet ontkend worden dat vele schoolmeesters,
- 4 vooral op het platteland, niet zeer geschikt zijn voor hun functie, waartoe meer vereist
- 5 wordt dan men zich doorgaans verbeeldt. Velen die er nimmer toe werden opgeleid, zijn
- 6 meer geschikt om achter de ploeg te gaan en de harde kluiten der aarde te breken dan om de
- 7 harten van de jeugd te vormen en van de nodige kundigheid te voorzien (...) De boeken die
- 8 in gebruik zijn, behelzen een gedeelte van de Heilige Schrift (de bijbel). Door het algemeen
- 9 gerammel en geraas heeft de meester nog werk genoeg zijn kleine scholier te verstaan en
- 10 naar behoren zijn fouten aan te wijzen en te verbeteren (...) De kinderen zijn steeds
- 11 benauid voor de grillige gestrengheid van zulke meesters; ze zijn bijna zo bang voor 't
- 12 schoolgaan als voor de dood (...) De bullepezen (een soort zweep), leren riemen, rottingen,
- 13 stevige stok, de plak zelfs, te hard aangezet, kunnen treffende gevolgen nalaten. Een
- 14 onvoorzien slag tegen het hoofd kan snel de dood aanbrengen.

Gebruik bron 10.

Albert Hahn verbindt in deze prent de schoolstrijd met de sociale kwestie.

- 4p 22 □ Toon dit aan met twee elementen uit de bron, één element uit de tekening en één element uit het onderschrift.

bron 10

In het socialistische blad De Notenkraker van 2 april 1905 versijnt onderstaande prent over de schoolstrijd van Albert Hahn

Titel: Vrijheid van geweten

Onderschrift

“Nou moedertje, je weet het wel goed, nietwaar? Stuur je ze naar de zondige ‘openbare’, dan is de hel onvermijdelijk het einde. Zend je ze echter naar onze broederschool, dan erf je de hemel en ... nou ja ... en elke week een kop bruine bonen met twee roggebroden.”

Toelichting

Een broederschool is een rooms-katholieke school, de persoon links op de prent is gekleed als een pastoor (rooms-katholieke geestelijke).

Gebruik bron 5.

Tussen het Zeeuwsch Genootschap en de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen bestaat een overeenkomst in denkbeelden over het onderwijs.

- 3p 15 □ Ontleen aan de bron:
- twee verbeteringen die beide organisaties in het onderwijs willen doorvoeren;
 - een overeenkomst in de manier waarop de gewenste verbeteringen onder de aandacht worden gebracht.

Gebruik bron 6.

De Maatschappij tot Nut van het Algemeen wil in 1798 het onderwijs verbeteren door een aantal belemmeringen uit de weg te ruimen. Dat is pas min of meer gelukt rond 1900.

- 3p 17 □ Noem drie belemmeringen die ‘het Nut’ volgens dit rapport uit de weg wil ruimen en leg per belemmering uit wanneer en op welke manier dat uiteindelijk geheel of gedeeltelijk gebeurde.

Gebruik bron 7.

- 4p 18 □ Leg uit:

- dat de visie van Jeronimo de Vries op het onderwijs gebaseerd is op de idealen van de Verlichting en
- dat hij schrijft vanuit het perspectief van de heersende klasse.

bron 7

In 1832 schreef de voorzitter van de stadsarmenschoolen in Amsterdam, Jeronimo de Vries, over het belang van onderwijs aan arme mensen

- 1 Wat zou er van de veiligheid der minvermogenen zonder plichtsbef, zonder zedelijke
- 2 beginselen der armen, zonder onderwijs en opleiding terechtkomen? De vroeger gemaakte
- 3 aanmerking, dat het bedenkelijk was, om aan de armen een zo geregeld onderricht, zulk een
- 4 gepaste beschaving en verlichting te geven, kan en mag niet meer gemaakt worden. Waar
- 5 vindt men ter wereld een behoeftige klasse, zó verbonden aan orde en rust, zó gewillig in
- 6 het dragen van opgelegde lasten en wapenen? Om u te beveiligen, meervermogenen, moet
- 7 men de armenschoolen, dat zijn kweekplaatsen tot plicht en orde, voorstaan en ondersteunen.
- 8 Zonder onderwijs kunnen de behoeftigen geen openbare kennisgevingen lezen, uw wil niet
- 9 begrijpen.

In het antwoord op vraag 22 moesten de kandidaten laten zien hoe Albert Hahn de schoolstrijd met de sociale kwestie verbond. Voor de meeste kandidaten lag deze samenhang zo voor de hand, vooral ook door het onderschrift bij de prent, dat ze volstonden met citeren. Daarmee toonden ze het verband tussen de twee zaken eigenlijk niet aan, omdat ze niets uitlegden. Om een goede uitleg van de kandidaten te krijgen had de vraag anders geformuleerd moeten worden.

Opnieuw waren er ook een aantal antwoorden – maar het zijn er minder dan eerdere jaren – die alleen met goed lezen van de bijbehorende bron te geven waren: vraag 15 en het eerste deel van vraag 17.

Vraag 18, waarbij de kandidaten conclusies moeten trekken over de denkbeelden van de Noord-Bevelandse afdeling van 't Nut, is een goed voorbeeld van hoe het wel moet: alleen met voldoende achtergrondkennis is deze vraag te maken.

Verder nog iets over de spreiding van de vragen over de stof. Bij het onderwerp Vietnam lag er wel erg veel nadruk op de Vietnam-politiek van de verschillende Amerikaanse presidenten. De oorlog in Vietnam zelf en de gevolgen ervan voor de bevolking daar kwamen nauwelijks aan bod. En wat Kind en Burger betreft: dat bevatte wel heel veel kennis en deugd. Het staatsrechtelijke (Thorbecke!) en economische gedeelte waaraan ik in de klas nogal wat aandacht had besteed – uiteindelijk is dat hele beschavingsoffensief toch wel heel veel van het brave zelfde en houdt het dan in de klas maar boeiend – is dit jaar respectievelijk niet of nauwelijks aanbod gekomen.

Ondanks deze kanttekeningen: dit was een aardig, goed te maken examen. Met wat meer spreiding door de stof, iets gewaagdere vragen, een wat scherpere formulering en wat meer aandacht aan het correctievoorschrift zou het een nog aardiger examen zijn geweest.

En, zoals u al (van de media) vernam: de leerlingen kregen ook nog 2 punten cadeau voor vraag 12. Korea en China liggen nu eenmaal niet in Zuidoost-Azië.

Hans Pols

Het was een vreemd examenjaar. Immers: hoe vaak gebeurde het niet in het verleden dat je bijna ongemerkt van het ene CE-onderwerp in het andere vergeleed. Hoe groot de verschillen in stofkeuze ook waren, de leerlingen accepteerden de les met een zekere gelijkmoedigheid, ook in de wetenschap dat er gezamenlijk een klus moest worden geklaard. Dit keer was dat anders. Zo groot als de aandacht was bij de behandeling van Vietnam, zo klein was ze bij de Volksoepvoeding in Nederland. De laatste weken voor het examen wens- te ik dat ik werkzaam was in een school die gekozen had voor het Nieuwe Leren, zodat de leerlingen mij zouden hebben bestookt met leervragen en ik niet het gevoel zou hebben gehad dat ik de kar alleen moest trekken. Want afgezien van een enkel lesje over ordehandhaving in de klas in de achttiende eeuw, kon ik het gemene volk maar matig boeien en *boei- end!!!!* liefst met het adjectief *lekker*; daar draait het bij vele jongeren de laatste tijd om.

Uiteindelijk bleek dan ook dat een enkele er de uiterste consequentie uit had getrokken. Chaim, die dit jaar grote indruk op mij maakte met een schitte- rend werkstuk over het Palestijns- Israëlisch conflict (hij had er zelfs een boek over gelezen!), speelde het klaar voor het tweede gedeelte niet één punt te scoren. Ernaar gevraagd, bleek de oor- zaak pure desinteresse te zijn.

Maar genoeg geweeklaagd. Het moet gezegd: het examen was goed te maken en misschien wel aan de gemakkelijke kant. Die laatste indruk werd ook beves- tigd door het merendeel van mijn leer- lingen (want er zijn er altijd die alles moeilijk vinden).

De collega's die bij de behandeling van Vietnam enkele speelfilms bij de les hadden gesleept (bij dit onderwerp bijna onvermijdelijk), zullen zeker blij zijn geweest met vraag 11, waarin een verge- lijking moest worden getrokken tussen *The Green Berets* van John Wayne en *Born on the Fourth of July* van regisseur Oliver Stone. In de laatste rolprent werd de hoofdrol gespeeld door Tom Cruise, een acteur die bij de meeste leerlingen wel bekend is, al was het alleen maar

13p 11 □

Gebruik bron 5, 6, 7 en 8.

Stel: om je klas goed voor te bereiden op het examen, neemt je geschiedenisleraar jullie mee naar een tentoonstelling met posters van films die te maken hebben met de Vietnamoorlog. Elke leerling vergelijkt twee filmposters.

Schrijf deze vergelijking van de twee posters. Volg daarvoor de aanwijzingen A tot en met D. Neem voor de leesbaarheid de cursieve kopjes over.

Gebruik bron 5 en 6.

A De posters

De enige informatie die op de tentoonstelling gegeven wordt, zijn de jaren waarin de films uitgebracht zijn, namelijk 1968 en 1989.

- Welk beeld van de Vietnamoorlog roept bron 5 en welk beeld roept bron 6 op? Licht je antwoord telkens met een element uit de poster toe.

Gebruik bron 7 en 8.

B De films

Omdat je een goed verslag wilt schrijven, zoek je naar informatie over de manier waarop deze twee films tot stand zijn gekomen. Op een betrouwbare website vind je over elke film de achtergrondinformatie die je nodig hebt.

Leg voor elk van beide films uit:

- welk doel de maker heeft met het maken van zijn film en
- waarom deze film past bij de achtergrond van deze filmmaker.

Gebruik bron 7 en 8.

C Het Pentagon

Het Pentagon, het Amerikaanse ministerie van defensie, geeft de ene film wel en de andere film geen steun.

Beredeneer:

- wat het Pentagon met *The Green Berets* wil bereiken, en
- waarom *Born on the Fourth of July* geen steun krijgt.

Gebruik bron 5 en 6.

D Plaatsen in de tijd

Tot slot leg je uit of deze films kenmerkend zijn voor de manier waarop in de tijd dat ze gemaakt werden in de Verenigde Staten gedacht werd over de Vietnamoorlog.

Doe dit door:

- eerst een gebeurtenis uit 1968 te noemen, die bepalend was voor het beeld dat veel Amerikanen hadden van de oorlog;
- daarna uit te leggen wat de invloed was van deze gebeurtenis op het beeld van de oorlog;
- daarmee aan te geven of bron 5 past bij het beeld dat de Amerikanen in 1968 hadden van de oorlog;
- vervolgens kort aan te geven welke verandering na het einde van de Vietnamoorlog optreedt in het beeld dat de Amerikanen hebben van de oorlog;
- ten slotte aan te geven of bron 6 past bij het beeld dat de Amerikanen in 1989 hebben van de oorlog.

bron 5

Een foto van het affiche van de film *The Green Berets* uit 1968

bron 6

Een foto van het affiche van de film *Born on the Fourth of July* van regisseur Oliver Stone met Tom Cruise in de hoofdrol uit 1989

bron 7

De belangrijkste gegevens van de film *The Green Berets*

Titel	<i>The Green Berets</i>
Productiejaar	1968
Regisseur	John Wayne, bekend Western-acteur, was soldaat in de Tweede Wereldoorlog
Korte inhoud	De film volgt een succesvolle Amerikaanse elite-eenheid, de groene baretten. Zij vechten tegen de communistische Vietcong en dringen vijandig gebied binnen en ontvoeren daar een Noord-Vietnamese generaal.
Steun van het Pentagon (het ministerie van defensie)	Volgens de richtlijnen van het Amerikaanse leger werden scriptwijzigingen doorgevoerd in ruil voor hulp bij de opnames.

vanwege zijn vreemde eetgewoonten (zo verorbert hij regelmatig placenta's, hetgeen weer iets te maken schijnt te hebben met zijn lidmaatschap van de Scientology-kerk).

Wel vond ik dat het idee behoorlijk werd uitgebeend, het laatste gedeelte over het beeld dat de Amerikanen zouden hebben van de Vietnamoorlog, had van mij wel achterwege kunnen blijven, al was het alleen maar omdat *het* beeld van die oorlog natuurlijk niet bestond.

bron 8

De belangrijkste gegevens van de film *Born on the Fourth of July*

Titel	<i>Born on the Fourth of July</i>
Productiejaar	1989
Regisseur	Oliver Stone, zelf een Vietnamveteraan.
Korte inhoud	De film is gebaseerd op de autobiografie van Ron Kovic. Het eerste half uur speelt zich af in Vietnam, waar de hoofdpersoon ernstig gewond raakt. Het tweede deel van de film toont de reïntegratie in de maatschappij en de ontwikkeling tot anti-oorlogsactivist van Ron Kovic. Hierbij laat Oliver Stone 'the war at home' zien.
Steun Pentagon	geen

Los van wat kleine dingen, zoals het feit dat de excessen in My Lai weliswaar in 1968 plaatsvonden, maar pas in 1969 in de publiciteit kwamen en Boeddhistische zelfverbrandingen al eerder voorkwamen dan in de opdrachten werd gesuggereerd, is mijn enige bezwaar de onevenwichtigheid in onderwerpskeuze. Van de elf vragen over het conflict gingen er maar drie (eigenlijk twee) over Vietnam zelf, de rest betrof de situatie *back home* (en in Bulgarije).

En oh ja: moeten we in de toekomst, gezien vraag twee, weer meer jaartallen gaan stampen?

Ook het gedeelte over de Volksopvoeding riep bij mij weinig bezwaren op. In het algemeen kan gezegd worden dat leerlingen die goed zijn in tekstverklaring duidelijk in het voordeel waren. Dat gold bijvoorbeeld voor vraag 25. Voor het overige zat het venijn eigenlijk een beetje in de staart. In vraag 24 moesten de leerlingen aantonen dat de ouders van Jan Ligthart *niet* in aanmerking kwamen voor bedeling, maar het probleem is dat kinderen van bedeelde ouders pas na 1889 werden vrijgesteld van betaling van een schoolbijdrage. Met andere woorden: de leerlingen konden niet afleiden of de ouders van Ligthart in aanmerking kwamen voor bedeling en bijgevolg deze vraag niet correct beantwoorden.

Maar alles bijeen weinig ongenoegen dit jaar en dat is ook wel eens prettig, al was het alleen maar omdat je ook niet altijd zin hebt om de zuurpruim uit te hangen.

Ger van der Drift

2p 24

Gebruik bron 12.

Toon aan dat de ouders van Jan Ligthart niet in aanmerking kwamen voor bedeling.

Gebruik bron 12.

Een gevolg van de schoolwet van 1857 was dat kinderen uit verschillende sociale milieus bij elkaar op school werden geplaatst.

2p 25

Leg uit op welke wijze dit in de bron naar voren komt.

bron 12

De onderwijsvernieuwer Jan Ligthart (1859-1916) groeit op als zoon van een verarmde kruidenier. In dit fragment vertelt hij over zijn jeugd rond 1870, als hij ongeveer twaalf jaar is

- 1 Al weken achtereen had ik mijn schoolgeld niet betaald. Weten de onderwijzers, die de
- 2 kinderen harde standjes geven als deze hun schoolgeld hebben 'vergeten', wat dat voor een
- 3 kind is? Ze kunnen er zeker van zijn, dat er thuis al heftige tonelen zijn afgespeeld. Het
- 4 kind wilde niet naar school zonder schoolgeld, en Moeder had het niet. Het kind treuzelde,
- 5 drong aan, huilde, werd brutaal, bleef tegen de muur hangen, en Moeder kon het geld toch
- 6 niet van haar rug snijden. Eindelijk zei Moeder: "Zeg dan maar, dat je 't vergeten hebt,"
- 7 maar het kind wist wel, dat noch de meester noch de kinderen dat geloven zouden. Ten
- 8 slotte, vijf minuten voor negenen, is het maar de deur uitgeslenterd, met roodbehuilde ogen,
- 9 zeurend naar school. En als het daar, kleurend van schaamte en gekrenkte trots, de
- 10 boodschap van Moeder verlegen naliegt, terwijl de omringende leerlingen zich in de
- 11 welvaart van hun ouders veilig voelen en wat vreemd en ongelovig kijken, krijgt het van
- 12 zijn meester nog een uitbrander. Hoe is het mogelijk!